

VAKIFLAR Dergisi

XXII.Sayı

ISBN 975-19-0408-0
Fiatı:40.000TL KDV Dahil/20\$

SAHİBİ
Vakıflar Genel Müdürlüğü
Adına
Şener MACUN

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
İbrahim ATEŞ

İNCELEME KURULU
İbrahim ATEŞ
Prof.Dr.Bahaeddin
YEDİYILDIZ
Prof.Dr.Refet YINANÇ
Dr.Mehmet ÖNDER
Mehmet NARİNCE

TEKNİK YÖNETMEN
Sadi BAYRAM
Mehmet NARİNCE

TASHİH
Hüseyin BAŞKAYA

Yayınlanan yazılarda ileri sürülen fikir ve beyanlardan yazı sahipleri sorumludur.

Makaleler kaynak gösterilmek kaydı ile iktibas edilebilir

Ön Kapak:

İstanbul-Üsküdar Ayazma Camii 'Kubesi (Foto. Cihat YILMAZ)

Ön İç Kapak:

Ayazma Camii Kuzey Giriş Portali Dış Cephesi (Foto. Sadi BAYRAM)

Arka Kapak:

Ayazma Camii (Foto. Sadi BAYRAM)

Arka İç Kapak:

Ayazma Camii Kuzey Portali İç Cephesi (Foto. Sadi BAYRAM)

Telefon (Ankara)

311 34 63 - 324 48 16/233-238

BASILDIĞI YER:

Lale Ofset Matbaacılık
Ankara 1991

İÇİNDEKİLER

Dr.İbrahim ATEŞ Vakıf Hattat Okulu.....	5
Prof.Dr.Refet YINANÇ Sivas Abideleri ve Vakıfları.....	15
Dr.Nazif ÖZTÜRK Vakıflar Arşiv Kayıtlarına Göre Niksar Vakıfları.....	45
Ar.Gör.Fahrettin TIZLAK XIX.Yüzyılın İlk Yarısında Harput Vakıfları.....	69
Kamil ŞAHİN Ankara'da Melike Hatun Vakıfları.....	77
Dr.Yusuf KÜÇÜKDAĞ Mahmud Dede Zâviyesi Vakfiyesi.....	83
Doç.Dr.Orhan Cezmi TUNCER Sivas Sütevlıya Kümbeti.....	91
Prof.Dr.Yılmaz ÖNGE Fıskiyeli Türk Çeşmeleri.....	99
Osman ÖZYURT Teknik Yönleriyle Bazı Konya Camilerinin Şadırvanları ve Bunların Türk Şadırvan Mimarisindeki Yeri.....	117
Prof.Dr.Ali Haydar BAYAT Birgi Ulu Câmii Minberi.....	133
Fatih MÜDERRİSOĞLU Edirne II.Bayezid Külliyesi.....	151
Sadi BAYRAM-Adnan TÜZEN İstanbul Üsküdar Ayazma Camii ve Ayazma Camii İnşaat Defteri.....	199
Doç.Dr.Hamza GÜNDOĞDU Aşkale Yakınlarında Karasu (Aşveyişan) Hanı.....	289
Nermin ŞAMAN-Turgay YAZAR Kayseri Köşk Hânîkâhı.....	301
Dr.Zeki ATÇEKEN İplikçi (Altun-Aba) Medresesi'nin Bilinmeyen Bir Yönü ve Osmanlılar Zamanında Bakımı ve Kullanılması.....	315
Dr.Günkut AKIN Tütekli Örtü Geleneği: Anadolu Cami ve Tarikat Yapılarında Tüteklikli Örtü.....	323
Sadi BAYRAM İstanbul Vakıf Hat Sanatları Müzesinde Bulunan Tılsımlı İki Gömlek ve Kültürümüzdeki Yeri.....	355
Yrd.Doç.Dr.Ali BAŞ Eskihisar'daki Türk Devri Yapıları.....	365
Dr.Mehmet AKKUŞ Kahiredeki Osmanlı Dönemi Eserlerinde Türkçe Manzum Kitabeler.....	383
Doç.Dr.Mehmet ŞEKER Tunus'taki Câmii ve Türbelerde Bilinmeyen Türkçe Kitâbeler.....	421
Mehmet ÖZ Tahrir Defterlerinin Osmanlı Tarihi Araştırmalarında Kullanılması Hakkında Bazı Düşünceler.....	429
Mustafa Asım YEDİYILDIZ İbrahim Müteferrika.....	441

TEKNİK YÖNLERİYLE BAZI KONYA CAMİLERİNİN ŞADIRVANLARI VE BUNLARIN TÜRK ŞADIRVAN MİMARISİNDEKİ YERİ¹

Osman ÖZYURT



"Şadırvan" kelimesi, Farsça kökenli olup, çok anlamına gelen (şad) ve akar anlamına gelen (revan) kelimelerinin birleştirilmiş halidir.²

Şadırvanın sözlüklerde rastlanılan diğer tarifleri ise, ortasındaki yüksekçe bir yerden şarhlı ile bol su akan havuz veya çevresi musluklu duvarlarla çevrilmiş su haznesidir.³

Prof. Doğan Kuban'a göre "Cami avlularını süsleyen şadırvanlar abdest almak amacıyla olduğu kadar estetik amaçlarla da yapılmıştır. Bunlar havuz şeklinde bir su deposunu örten, sütunlu ve çok kere kubbeli küçük yapılarıdır. Geniş saçaklarının altında suyunu arkadaki havuzdan alan çepeçevre çeşmeler bulunur".⁴

Abdest şadırvanı dediğimiz şadırvan örnekleri, genellikle Anadolu camilerinin iç veya dış avlularında yer alan ve ortasında göbekli fıskiyesi, kenarlarında muslukları bulunan yüksek kenarlı su tesisleridir.⁵ Hazne çevresine abdest alacaklar için sabit oturaklar ve bunların önündeki zemine de akan suyu toplayıp uzaklaştıran bir kanal yapılmıştır.

Kısmen hatalı veya eksik de olsa yukarıdaki tariflerden de anlaşılacağı üzere şadırvanları, benzeri diğer su tesislerinden ayıran en büyük özellik, suyun zemin seviyesinden yukarıya çıkartılıp depolanacağı, bir yere (hazne) akıtılmasıdır. Yani toprak altından künklerle getirilen suyun daha yüksek seviyede depolanması gerekmektedir. Halbuki havuzlarda, yine suyun depolanmasına yarayan seviye, su getiren künklerin aşağısında olup, suyun buraya dökülmesi için ayrı bir düzen gerekmemektedir. Şadırvanların yukarıdan aşağıya sularının dökülebilmesi için değişik

şekillerde fıskiyeler yapılmıştır.

Prof. Dr.Yılmaz Önge tarafından yapılan araştırmaya göre "Şadırvan tipinin Anadolu'daki en eski örneklerinden birisi VIII. yüzyılda Emeviler zamanında yapılan Harran Ulu Camii'nin avlusunda görülmektedir. Ancak Creswell'e göre caminin iki kademe yapıldığı ve şadırvanın XII. yüzyılda Eyyübiler zamanında yapılan ikinci inşaat sahasının içinde kaldığı belirtilmektedir (Resim: 1-2). 1262 M. tarihli Sinop Pervane Medresesi'ndeki sekiz köşeli havuzunda bir şadırvan haznesi olduğunu söyleyebiliriz. Değişik geometrik şekillerin birbirlerine geçmeleriyle elde edilen kompozit formlardaki şadırvan hazneleri, Divriği'de XIII. yüzyılda yapıldığı belirtilen Acı Hamam'ın soyunma mahallinde (Resim: 3), 1271 M. tarihli Sivas Gök Medrese'de, XIV. yüzyıla ait bir hamam veya tekkeden getirilmiş olduğu sanılan bir örneği halen Niksar hükümet binasının önünde, Konya'da bugün mevcut olmayan Türbe veya Abid Çelebi Hamamı'nın mermerden şadırvan haznesi halen Karatay Müzesi'nin bahçesinde, Bolu'da 1388 M. tarihli Orta Hamam'ın erkekler kısmının soyunma mahallinde görülmektedir.

Anadolu'da XII. yüzyıldan başlayarak devam eden ve alttaki şadırvan ile bunun üstünde sütunlara veya ayaklara oturmuş fevkanı bir yapıdan meydana gelmiş değişik bir

1. Bu çalışma, 1986 yılında tarafımızdan hazırlanan fakat yayınlanmamış bir seminerin genişletilmiş şeklidir.
2. HASOL, Doğan, "Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü", İstanbul, 1979, s. 475
3. HASOL, Doğan, a.g.e.
4. KUBAN, Doğan, "100 Soruda Türkiye Sanatı" İstanbul, 1981, s. 200
5. HASOL, Doğan, a.g.e.

kompozisyon örneği daha ortaya çıkmıştır. Bu fevkanı yapılar minare (XIV. yüzyıla ait Demirtaş Mescidi Minaresi), mescid (XIII. yüzyıla ait Sultan Han, (Resim: 4) XV. yüzyıla ait Bursa Koza Han v.b.), kütüphane (XVIII. yüzyıla ait İzmir Şadırvanaltı Camii), beyt-ül mal odası (VIII. yüzyıla ait Şam Ümeyye ve XII. yüzyıla ait Harran Ulu Camileri) gibi mekanlar olarak karşımıza çıkar (Resim: 5-6).

Selçuklu devrine ait bazı küçük ebattaki şadırvan haznelerinin yekpare taştan, büyüklerinin ise kısmen hazne tabanı ile birlikte işlenmiş, muhtelif parçalardan meydana geldiği görülmür. Yekpare veya tek parçalı şadırvan haznelere örnek olarak Divriği Acı Hamam'ın şadırvanını, çok parçalılara da örnek olarak Sivas Gök Medrese şadırvanını verebiliriz. XIV. yüzyıldan itibaren kenarı ayrı parçalardan teşekkül eden çok parçalı şadırvan hazneleri yaygınlaşmıştır.

Şadırvan haznelerindeki suya el sokulmasını veya çevreden geçen hayvanların suyla temasını önlemek için hazne kenarında demir parmaklık ve üstünü kapatan tel kafes gibi çeşitli koruyucu tedbirler alındığı bilinmektedir.⁶

Konya'da yapım tarihi tesbit edilebilen ilk Osmanlı şadırvanı 1512 tarihli Dergâh Şadırvanı'dır (Resim: 7). Ancak bu şadırvan XIX. yüzyılda, fiskiyeli göbeği hariç, haznesi ve üst örtüsü ile tamamen yenilenmiş; bu yeni haliyle de kendisinden sonra yapılanlara örnek olmuştur. Benzer biçimdeki örnekler arasında yapılış tarihi tesbit edilemeyen Üzümpazarı Şadırvanı ile Hükümet meydanındaki şadırvan, bunlardan başka 1878 tarihli Aziziye Camii'nin şadırvanı (Resim: 8) ile 1814 tarihli Şerafeddin Camii şadırvanlarında (Resim: 9) ise Dergâh Şadırvanı'na benzer örtülerin sonradan eklendiği belirtilmektedir.⁷

Teknik yönleriyle inceleyeceğimiz Konya şadırvanları, klâsik Osmanlı şadırvan mimarisinin birer örneğidir.

KONYA DERGÂH ŞADIRVANI

Dergâh Şadırvanı'nı teknik yönleriyle daha önce Prof. Dr. Yılmaz Önge inceleyerek, 1985 yılında düzenlenen II. Milli Mevlâna Kongresi'nde bir bildiri halinde sunmuştu. Buna göre şadırvan "dıştan dışı 6.00 m. çapında ve kenar kalınlığı 24 cm. olan dilimli bir hazne ile bunun ortasında 1.50 m. yüksekliğinde çift çanaklı bir göbekten ibarettir (Çizim:1). Haznenin 96 cm. yüksekliğindeki dış yüzü çepeçevre üstten ve alttan profilli kuşaklarla süslenmiş, düşey plastralarla 16 kavisli dilime ayrılmıştır. Şadırvanın fiskiyeli göbeği, ortası bilezikli bir kaide üzerine otur-

tulmuş 1.70 m. çapında ve 38 cm. yüksekliğinde, yirmi dilimli büyük bir çanak ile bunun ortasında, kısa bir kaidenin taşıdığı 72,5 cm. çapında ve 25 cm. yüksekliğinde, daha küçük bir çanaktan ibarettir. (Resim: 10-11) Eski belgelere ve mevcut parçalara göre, takriben 30 cm. yüksekliğindeki mevcut kaidelerin üzerinde 1,92 m yüksekliğinde 18 cm. çapında 8 narin sütunun taşıdığı ahşap bir sundurması bulunmaktaydı.¹⁸ Prof. Dr. Yılmaz Önge tarafından hazırlanan restitüsyon projesine uygun olarak bu şadırvanın restorasyon çalışmaları devam etmektedir.

KONYA KAPI CAMİİ ŞADIRVANI

Kapı Camii'nin kuzeybatı köşesinde, şimdiki camikanlı şadırvanın yerinde bulunuyordu (Resim: 12). 1812 yılında Konya müftüsü Esenerlizade Seyit Abdurrahman Efendi tarafından yaptırılmıştır. Şadırvan dıştan dışı 3,90 m. çapında, kalınlığı 19 cm. olan dilimli bir hazne ile bunun ortasında bulunan tek çanaklı bir göbekten ibarettir (Çizim: 2-Resim: 13).

Hazne, çepeçevre üstten ve alttan profilli kuşaklar ile süslenmiş düşey plastralarla onaltı dilime ayrılmıştır. Şadırvan haznesini üstten çeviren profil kuşağı ile kavisli dilimler yekpare taştan işlenmiştir. Haznenin alt kenarlarını çeviren silme kuşağı ise hazne tabanı ile birlikte işlenmiştir. Plastralar ile aralarındaki kavisli yüzeyler basit bir oyma şeridin çevrelediği panolar halindedir. Bu panoların ortalarında birer abdest musluğu deliği ve bunun çevresinde bitkisel motifli, çapı 19 cm. olan süslemeler vardır (Resim: 14). Haznenin kenarı üstünde düşey demir çubuklarla teşkil edilmiş basit bir demir parmaklığın bulunduğu eldeki fotoğraflardan anlaşılmaktadır. 80 cm. çapında 32 cm. yüksekliğinde 16 dilimli fiskiyeli çanağı bugün kırılmış bir vaziyette, üç parça halinde mevcuttur.

Kapı Camii Şadırvanı'nın Dergâh Şadırvanı'nkine benzer bir ahşap sundurmasının bulunduğu eski fotoğraflardan ve belgelerden anlaşılmaktadır. Burada ahşap sundurmayı taşıyan sütunlar Dergâh Şadırvanı'ninkilerin aksine ahşaptır. Kapı Camii Şadırvanı, yerine daha iyisini yaptırtmak maksadı ile bir Konyalı tarafından yıktırılmıştır (Resim: 15-16). Üst örtüsünün tamamen kaybolduğu, hazne kenarı taşlarının Etnografya Müzesi'nin arka bahçesinde, kaide taşlarından

6. ÖNGE, Yılmaz, "Anadolu Osmanlı ve Selçuk Camilerinde Sebül ve Şadırvanlar" Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1972
7. ÖNGE, Yılmaz, "Mevlâna Dergâhının Şadırvanı "II. Milli Mevlâna Kongresi", Konya, 1985, s. 66
8. ÖNGE, Yılmaz, a.g.m.

bir tanesinin ise Mevlâna Dergâhı'nın bahçesinde bulunduğu bilinmektedir.

KONYA SULTAN SELİM CÂMİİ ŞADIRVANI

Konya, Sultan Selim Camii'nin güneybatısında, Yusuf Ağa Kütüphanesi'nin güneyindedir. Kitabesi bulunmayan şadırvanın Üzümpazarı veya Sultan Selim Camii'nin önündeki eski şadırvan olduğu sanılmaktadır. Şadırvanın inşa tarihi ve yaptıranı bilinmemektedir.

Şadırvan dıştan dışa takriben 325 cm. çapında, kenar kalınlığı 14 cm. olan 12 dilimli bir hazne ile bunun ortasında 45 cm. yüksekliğinde, 32 cm. çapında bir kaide üzerine oturtulmuş tek çanaklı bir göbekten ibarettir (Çizim: 3, Resim: 17). Çanak 23 cm. yüksekliğinde, 41 cm. çapında, 13 dilimli, yan yüzeyleri bitkisel motiflerle süslenmiş ve ortasında bir fıskiye bulunmaktadır (Resim: 18). Haznenin 52 cm. yüksekliğindeki dış yüzü çepeçevre üstten ve alttan profilli kuşaklarla çevrilmiştir. Şadırvan düşey plastrlarla 12 dilime ayrılmış, plastrların ve bunların arasında kalan kavisli yüzeyler basit bir oyma şeridin çevrelediği dikdörtgen panolarla süslenmiştir (Resim: 19). Kavisli yüzeylerin ortalarına birer musluk deliği açılmış, bu deliğin çevresine de çapı 26 cm. olan bitkisel motifli süslemeler yapılmıştır. 6 adet topuzlu baba ile desteklenen 80 cm. yüksekliğinde sade bir demir parmaklık hazne kenarının üstüne monte edilmiştir. Şadırvan haznesinin dışında 30 cm. genişliğinde, 35 cm. derinliğinde bir kanalı ile onun dışında 29 cm. derinliğinde bir bordür çemberi bulunmaktadır. Pis suların akıtılması için 10 cm. genişliğinde 5 cm. derinliğinde küçük bir kanal mevcuttur. (Resim: 17).

Eski fotoğraflarından seçildiği kadarı ile, bu şadırvanda Dergâh Şadırvanı'nın ahşap sundurmasına benzer bir örtüsü bulunmaktaydı.

KONYA ŞERAFEDDİN CAMİİ ŞADIRVANI

Halen adını aldığı caminin batısındaki parkın ortasında bulunmaktadır. Bugün üzerinde olmayan kitabesine göre, 1814 yılında Konya müftüsü Esenlerizade Seyit Abdurrahman Efendi tarafından yaptırılmış.

Şadırvan dıştan dışa takriben 300 cm çapında 20 cm. kalınlığı olan 20 köşeli bir hazne ile bunun ortasında 32 cm. çapında 50 cm. yüksekliğinde bir kaide üzerine oturtulmuş tek çanaklı tek göbekten ibarettir (Çizim: 4). Çanak 21 cm. yüksekliğinde ve 57 cm. çapında olup birbirini takip eden üçgen ve yarım daire sıralarından oluşan mukarnaslarla süs-

lenmiştir (Resim: 20).

Hiçbir süslemeye yer verilmeyen 50 cm. yüksekliğindeki hazne taşları 18,5 cm. yüksekliğindeki kaide taşına oturmuş ve mozaikten 3 cm. kalınlığında harpuşa yapılmıştır (Resim: 21). 35 cm genişliğinde, 20 cm. derinliğinde bir kanal ve bu kanala düşen pis suları toplayan 15 cm. genişliğinde 6 cm. derinliğinde küçük bir kanal şadırvan haznesini çepeçevre kuşatmaktadır. Şadırvan havuzunun iç yüzü 2,5 cm. kalınlığında sıvanarak boyanmıştır. Haznenin kenarı üzerine köşeler hizasında babalar ile desteklenen 80 cm. yüksekliğinde sade bir demir parmaklık mevcuttur. Bu şadırvanın eskiden caminin batı kapısının hemen önünde bulunduğu ve dergâh şadırvanına benzer bir ahşap sundurma ile örtüldüğü bazı eski fotoğraflardan tesbit edilmektedir (Resim : 9 - 20 - 21). Ancak ele geçirilen XIX. yüzyıla ait daha eski fotoğraflar, bu şadırvan örtüsünün 4 sütun tarafından taşınan kare pramit biçiminde olduğunu göstermektedir.

Konya'da yakın yıllarda, hayır sahipleri tarafından yeni malzemeler kullanılarak birçok şadırvan inşa edilmiştir. Bu şadırvanları yapılış biçimleri ve yapı malzemelerine göre iki grupta toplayabiliriz.

a- Yeni malzeme kullanılarak, klasik şadırvanlara benzetilmek suretiyle yapılan şadırvanlar.

b- Yeni malzeme kullanılarak, yeni formlarda inşa edilen şadırvanlar.

Birinci gruba örnek olarak, 1975 yılında Sarraf H. Ata Keleş tarafından, S.Ü. İlahiyat Fakültesi bahçesindeki caminin doğu tarafında 12 mermer sütunun taşıdığı, betonarme kubbeli, mermerden 24 kenarlı haznesi bulunan şadırvanı (Resim: 22); Nalçacı caddesinde bulunan Kemal Onsun Camii'nin 1983 yılında yaptırılan, 8 betonarme sütuna oturan betonarme kubbeli, mermerden 8 kenarlı haznesi bulunan şadırvanı (Resim: 23); yine 8 mermer sütunun taşıdığı betonarme kubbeli, mermer haznesi bulunan, İplikçi Camii'nin kible yönündeki şadırvanı (Resim: 26) sıralayabiliriz.

İkinci gruba örnek olarak, Cıviloğlu Camii'nin kuzey tarafındaki avluya 1975 yılında soncemaat mahalli eklenirken Konya'lı soğuk demirci Niyazi Usta tarafından yapılan Cıviloğlu Camii Şadırvanı'nı örnek gösterebiliriz (Resim: 25).

Yukarıda, bugüne kadar sağlam kalabilmiş veya yıkıldığı halde eski parçaları korunabilmiş bazı Konya camilerinin şadırvanlarını teknik yönleriyle belirtmeye çalıştık. Bu şadırvan-

larda tesbit edilen ortak yapım malzemelerini şöyle sıralayabiliriz:

- Şadırvanların haznelerinde mermer kullanılmıştır,
- Üst örtütünün taşıyıcıları, kargir, ahşap veya zeminden 50-80 cm. yüksekliğe kadar kargir daha sonra ahşap olarak inşa edilmiştir,
- Üst örtütünün strüktürü ahşaptır,
- Üst örtüde sundurmanın kaplama malzemesi olarak kurşunun kullanıldığı eski fotoğraflardan anlaşılmaktadır.

Şadırvanlar asırlardır saraylarda, köşk bahçelerinde, camilerde, hamamlarda, hanlarda, meydanlarda önemli bir su mimarisi elemanı olarak vazife görmüşlerdir. İnsanlara hizmet verirken çevreleri ile bütünleşmişler, onun bir parçası olmuşlardır.

Korunarak günümüze kadar ulaşabilen eski şadırvanlara zamanla yenileri eklenmektedir. Korunamayıp yok olanların yerine çoğu zaman yenisi yapılmamış, yapılanlar da farklı formlarda ortaya çıkmıştır. Bu tür uygulamanın bir örneği Kapı Camii Şadırvanı'nda görülmektedir. Çevresiyle bütünleşen, insan boyutlarına uygun kargir şadırvan yıkılıp yok edilirken bunun yerine devasa boyutlarda dökme demir şadırvan yerine kondurulmuştur. Suyun ve nemin bol olduğu ortamlarda bu metalin rutubet alacağı ve paslanacağı herkesin malumu olmasına rağmen, bu teknik hata yapılmıştır ve kötü sonuçları bugün gözleri rahatsız etmektedir.

Kanaatimizce, zamanımızda yapılacak şadırvanlar için bazı kriterleri belirlemek uygun olur. Bunlardan birincisi, bazı tarihi yapıların daha önce mevcut olduğu halde sonradan yıkılmış bulunan şadırvanları ile ilgilidir. Bu durumda çağdaş restorasyon ilkelerine göre (Venedik Tüzüğü Madde: 9, 10, 11) eski şadırvana ait bilgi ve belgelerin, bu yapıyı orjinal haliyle yeniden ihyasına yeterli olup olmadığı araştırılmalıdır. Bazı hallerde bilinmeyen kısımların nötr olarak bırakılması şartıyla restitüsyona gidilebilir (Konya Mevlâna Dergâh Şadırvanı'nda olduğu gibi). Ancak eski şadırvan hakkında bilgi yok veya yetersiz ise, eski şadırvanın vazifesini görecektir, fakat yanında yer aldığı tarihi yapı ile de uyum sağlayacak (Venedik Tüzüğü Madde: 6, 12) bir şadırvan inşası düşünülebilir. Fakat bu yeni şadırvan, üzerine yerleştirilecek bir kitabe ile günümüzün belgesi olma niteliğini kazanmalıdır (Venedik Tüzüğü, Madde: 9).

İkinci kriter yeni yapılan camiler için gerekli olan şadırvanlarla ilgilidir. Yeni yapılan ca-

miler, eski camilerin taklidi olarak inşa edilmişlerse bunların şadırvanları da tabiatıyla eski şadırvanlara benzeyebilir (S.Ü. İlahiyat Fakültesi Camii Şadırvanı ve Kemal Onsun Camii Şadırvanı) (Resim: 22-23). Fakat çağdaş mimari anlayışa göre modern cami mimarisi ile birlikte yine modern anlayışta bir şadırvanın tasarımı gerekir. Modern şadırvanın tasarımında ise şu düşünceler egemen olmalıdır:

a- Tarihi su yapıları o günün teknik şartları gereği, kaynaktan getirilen suyun hizmete sunulmadan önce bir mahzen veya haznede depolanmasını gerektiriyordu. Bu gereklilik özellikle şadırvanlar için çok önemliydi. Çünkü çok sayıda abdest musluğu ancak böyle bir müşterek depodan veya bir borudan beslenebilirdi. Kapladığı yerin ölçüsü ve mimari kompozisyonunun kütlesi bakımından ortak bir hazne etrafına muslukların sıralanması daha avantajlı idi. İkincisi ise eski abdest şadırvanlarına su getiren boru, haznenin ortasından (şadırvan) teriminin anlamına uygun olarak fiskiyeli bir çanakla yükselerek, suyun insanın gözüne ve kulağına hoş gelen görüntü ve sesini sağlıyordu. Günümüzde ise basınçlı su şebekesi dolayısıyla şadırvana gelen suyun merkezi bir depoda veya haznede toplanma gerekliliği yoktur. İslâmi temizlik kurallarına uygun olarak, rahatlıkla abdest alınabilecek mesafelere yerleştirilmiş, aynı borudan beslenen musluklar bu iş için yeterli sayılabilir. Keza, depodan gelen suyun mutlaka fiskiyeli çanaklardan hazneye akıtılmasına da gerek olmayabilir. Bu durumda şadırvan biçiminde teknolojik yenilikler sonucu değişiklikler yapılması zarureti ortaya çıkar. Merkezi hazne ise yine abdest alanlar için gerekli olan üst örtüyü taşıyan bir gövde veya alt kattaki bir mekanın tepe ışıklığını oluşturabilir (Resim: 24).

Betonarme, metal konstrüksiyon gibi modern yapım şekilleri de geleneksel üst örtütünün formunu etkilemiştir. Çağdaş caminin mimari kütlesi ve çevre ile uyumlu modern bir şekil bu maksatla denebilir. Ancak Aksaray Ulu Camii'nin Şadırvanı'nda olduğu gibi tarihi bir anıtın yanına onunla hiç bağdaşmayan, ölçüleri bakımından da onunla yarışan şadırvan örneklerinin inşası asla tekrarlanmamalıdır (Resim: 27).

YARARLANILAN DİĞER KAYNAKLAR

1. AYTÖRE, Ayhan, "Türklerde Su Mimarisi", **Milletlerarası I. Türk Sanatları Kongresi**", Ankara, 1962.

2. BEŞBAŞ, Nermin, DENİZLİ, Hikmet, "Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler", III.

cilt, Ankara, 1983

3. ELDEM, S. Hakki, "**Türk Bahçeleri**", İstanbul, 1976

4. KONYALI, İ. Hakki, "**Abideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi**", İstanbul, 1964

5. KURAN, Aptullah, "**Anadolu Medreseleri**", I. cilt, Ankara, 1969

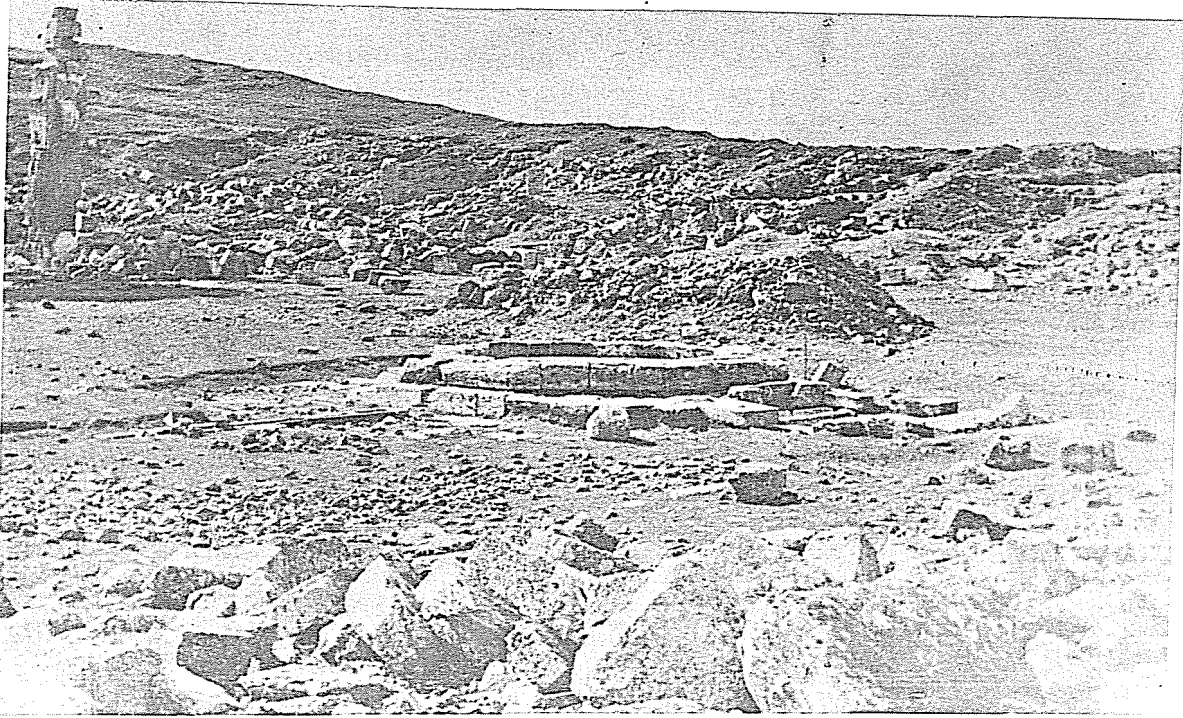
6. ÖNDER, Mehmet, "**Konya Çeşme ve**

Şadırvanları", Konya 1955

7. ÖNDER, Mehmet, "**Mevlana Şehri Konya**", Konya, 1962

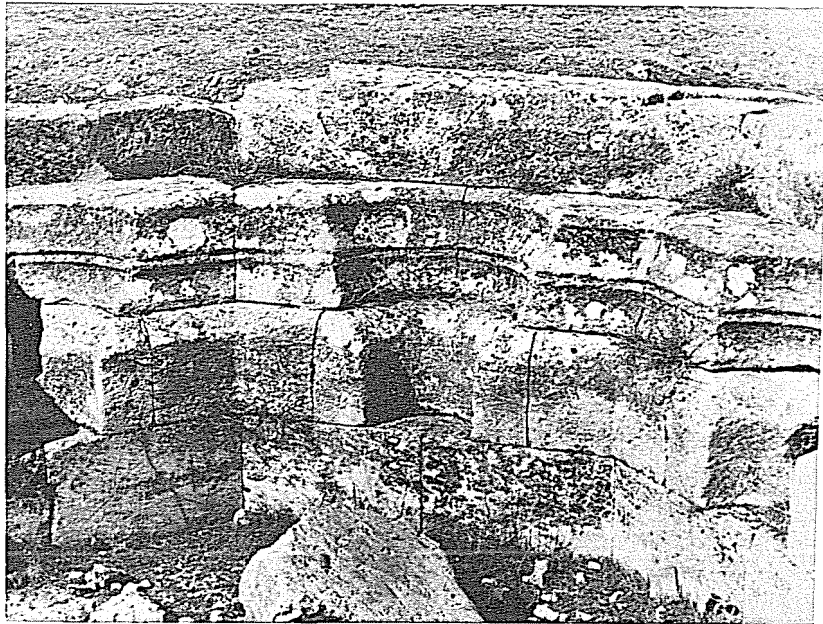
8. ÖNGE, Yılmaz, "Mimar Koca Sinan'ın Türk Mimarisine Getirdiği Bazı Yenilikler", **VIII. Türk Tarih Kongresi**, Ankara, 1983

9. ÖNGE, Yılmaz, "Konya ve Çevresindeki mukarnaslı Şadırvanlar", **Vakıflar Dergisi XIX. sayı**



Resim 1: Harran Ulu Camii Avlusundaki şadırvan (Y.Önge'den)

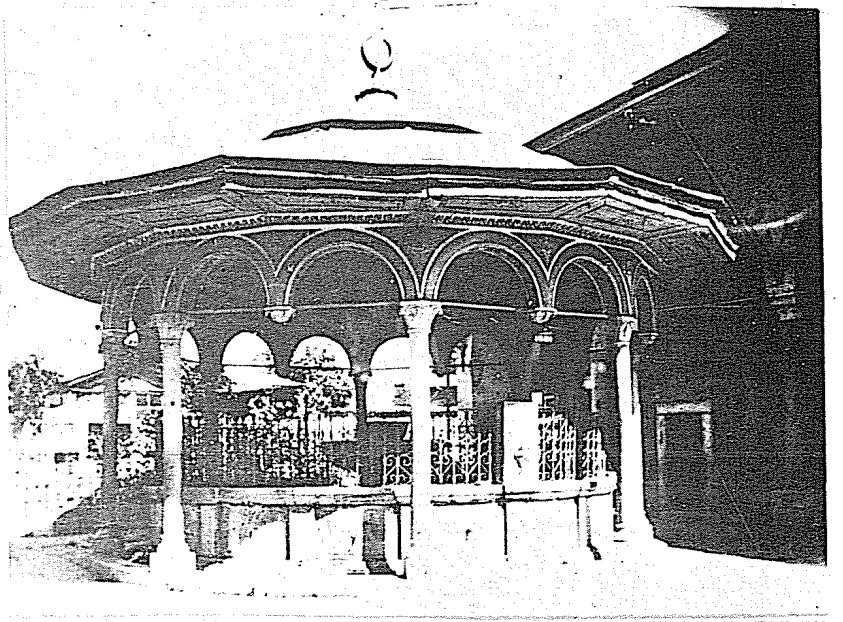
Resim 2: Harran Ulu Camii avlusundaki şadırvan (Y.Önge'den)





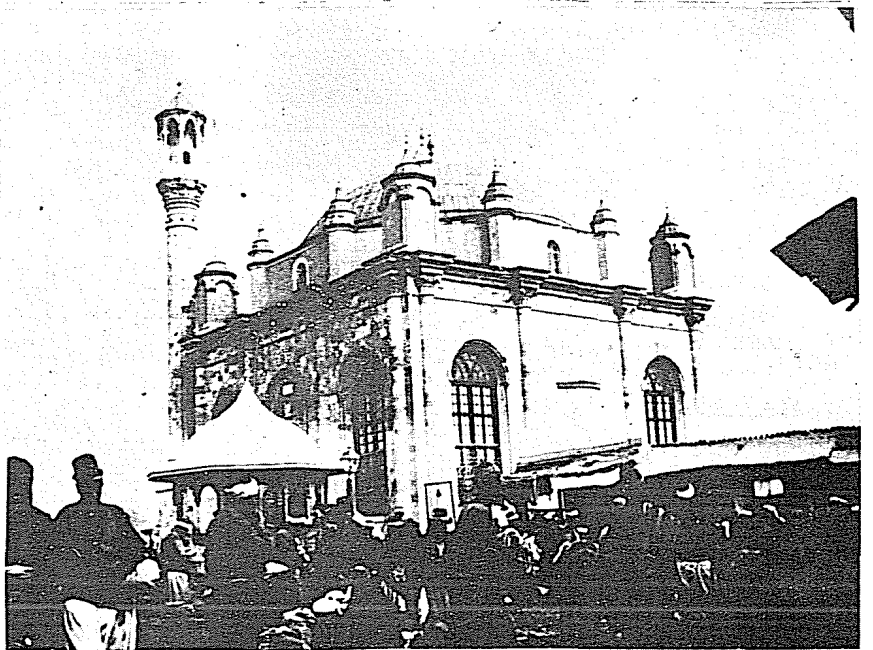
Resim 3: Divriği Acı Hamam'ın soyunma mahallindeki şadırvan havuzu (Y.Önge'den).

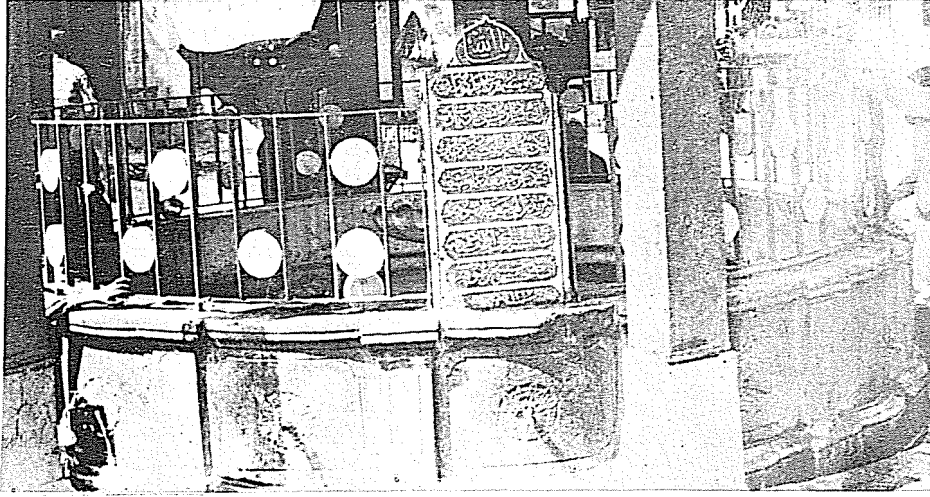
Resim 6: Şam Ümmeye Camii Beyt-ül Mal Odası



Resim 7: Konya Dergâh Şadırvanı (Eski Hali)

Resim 8: Konya Aziziye Camii Şadırvanı (Eski Hali)





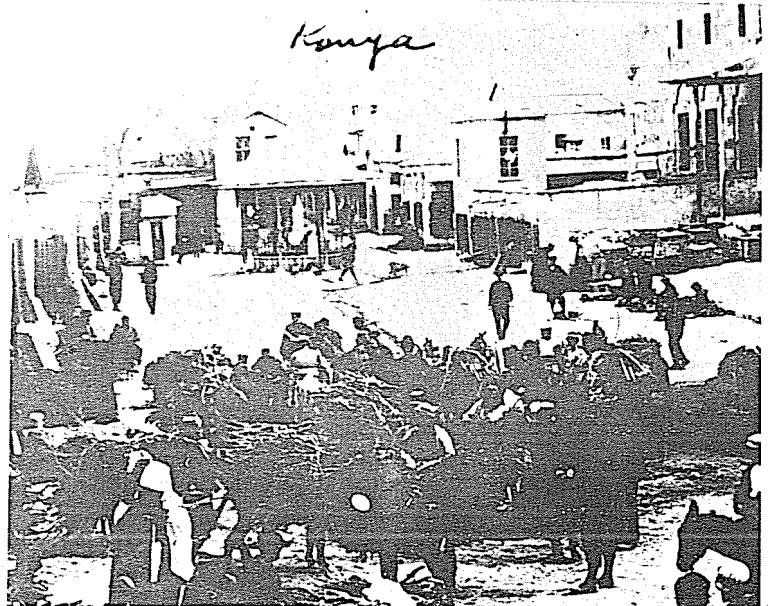
Resim 13: Kapı Camii Şadırvanı (Eski Hali)

Resim 9: Şerafeddin Camii Şadırvanı (Eski Hali)

Resim 25: Cıvıloğlu Camii Şadırvanı



Resim 12: Kapı Camii Şadırvanı (Eski Hali)



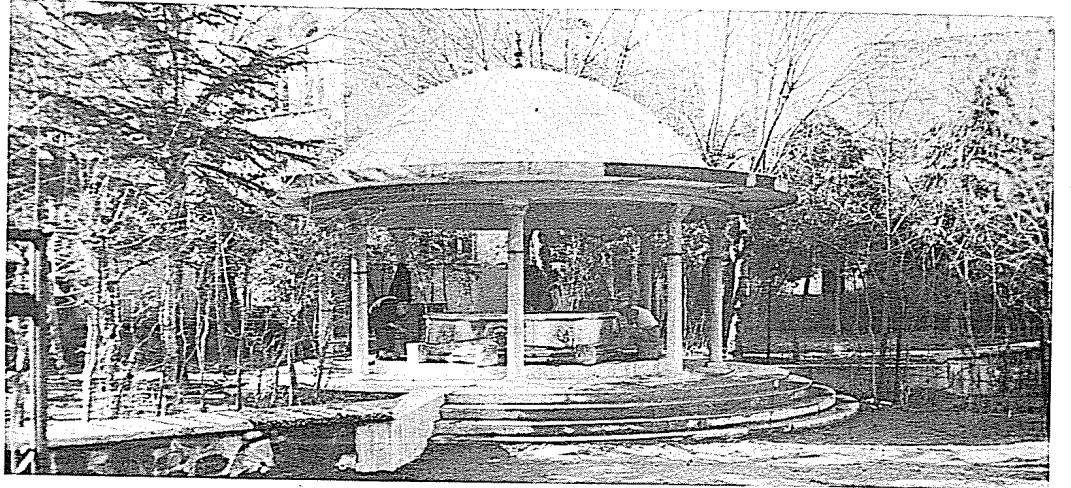


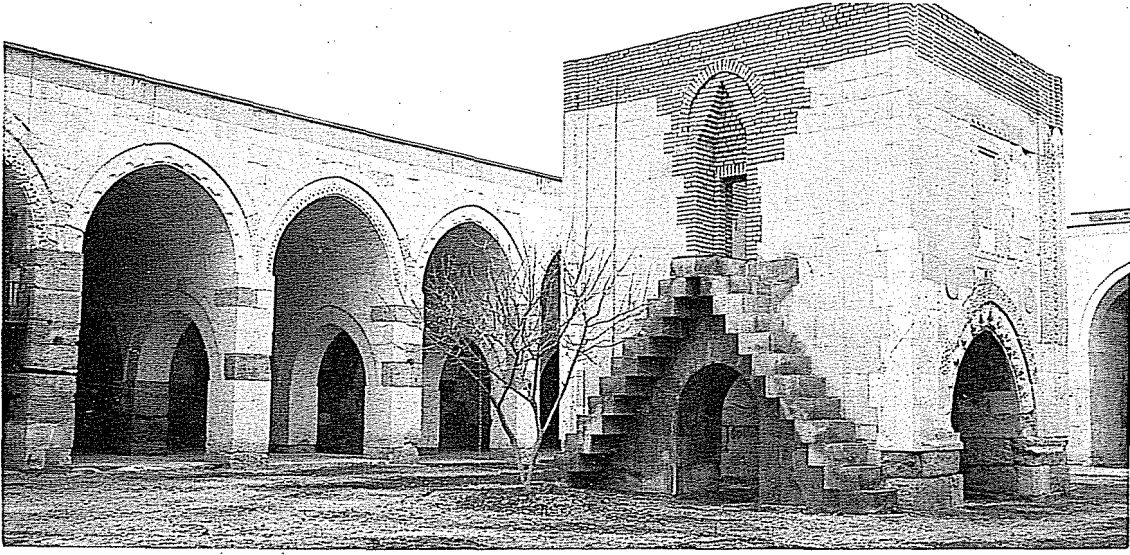
Resim 22: S.Ü. İlahiyat Fakültesi Şadırvanı



Resim 23: Kemal Onsun Camii Şadırvanı

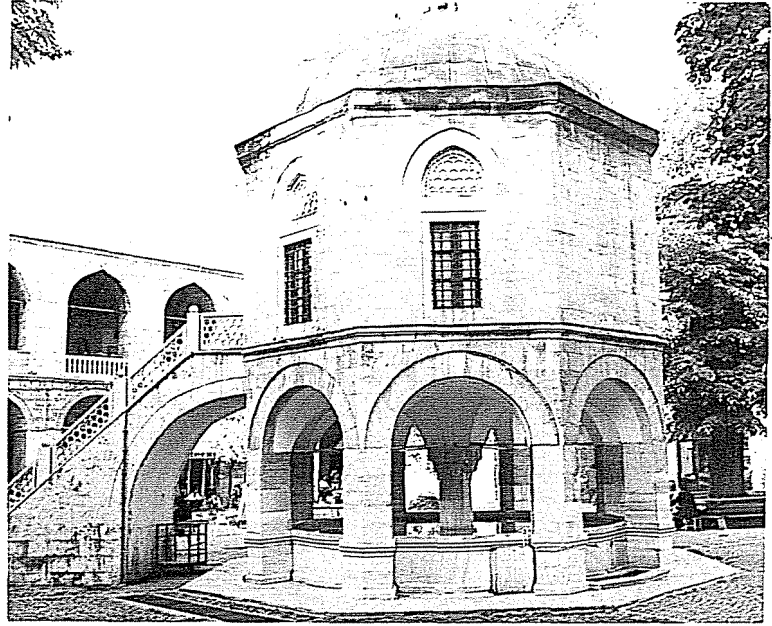
Resim 24: İplikçi Camii Şadırvanı



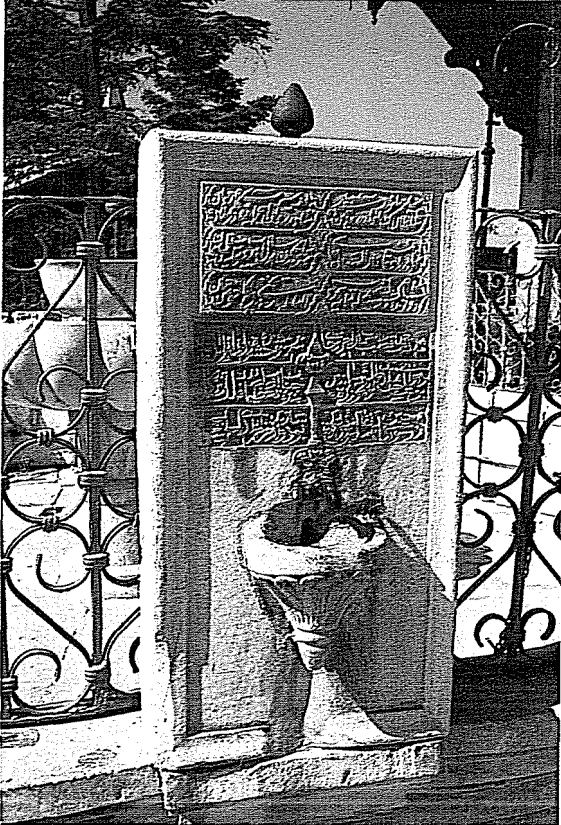


Resim 4: Aksaray-Sultan Hanı Fevkâni Mescid ve Alttaki Şadırvan

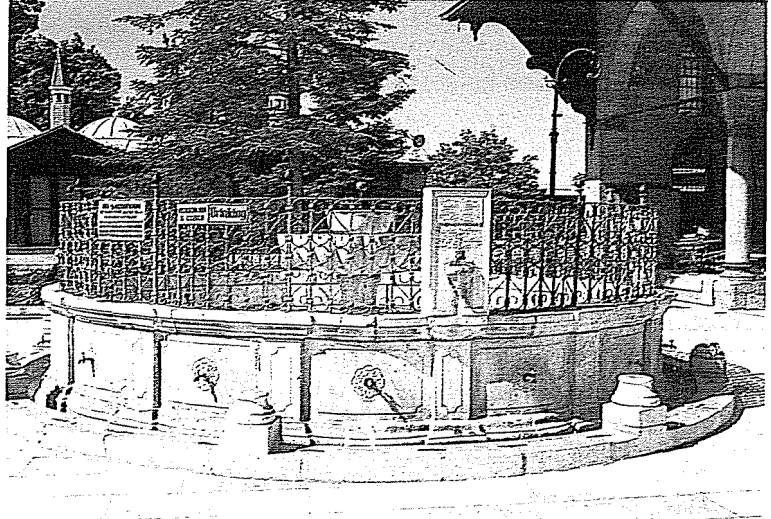
Resim 5: Bursa Koza Han
Fevkâni Mescid ve
Altındaki Şadırvan

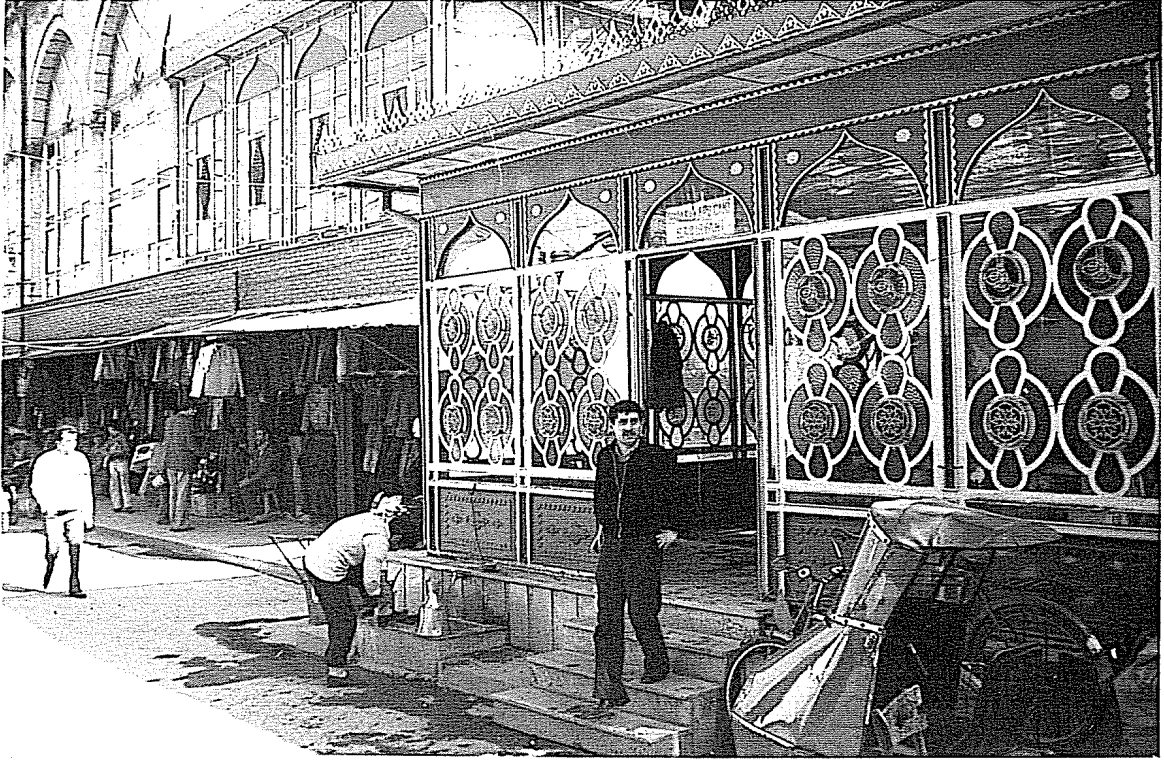


Resim 11: Konya Dergâh Şadırvanının Kitabesi.



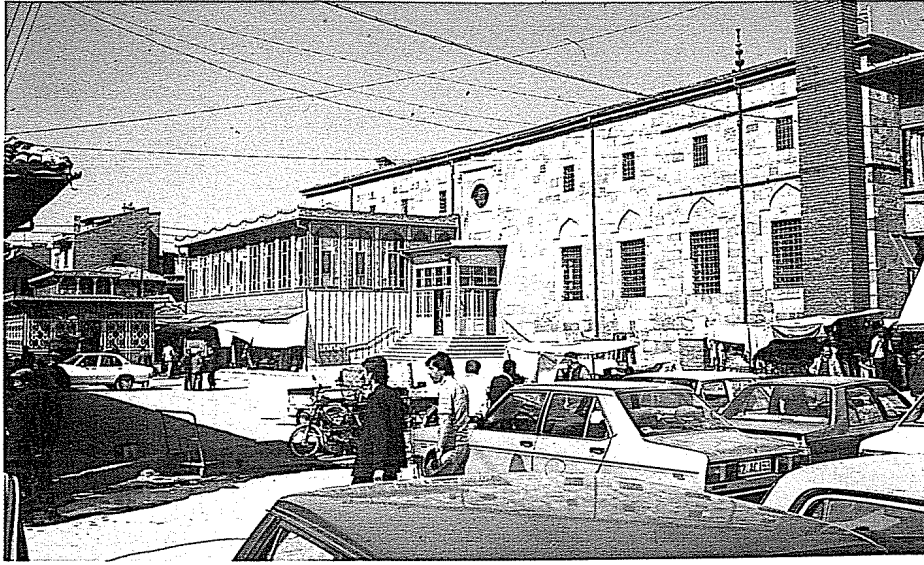
Resim 10: Konya Dergâh Şadırvanı.



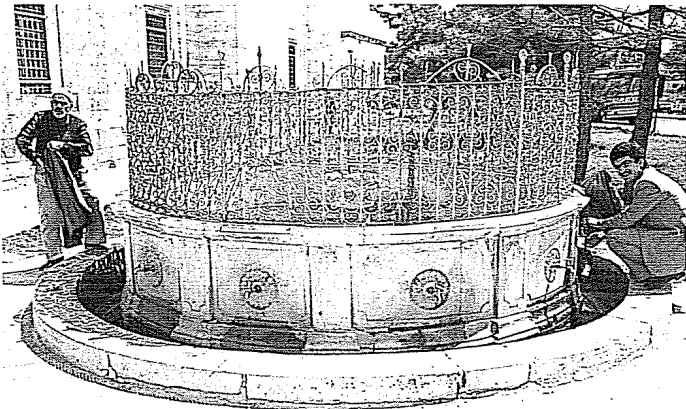


Resim 16: Kapı Camii'nin Bugünkü Şadırvanının Yakından Görünüşü.

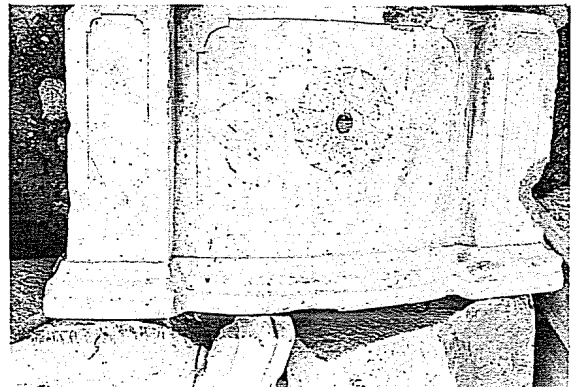
Resim 15: Kapı Camii'nin Bugünkü Şadırvanı.



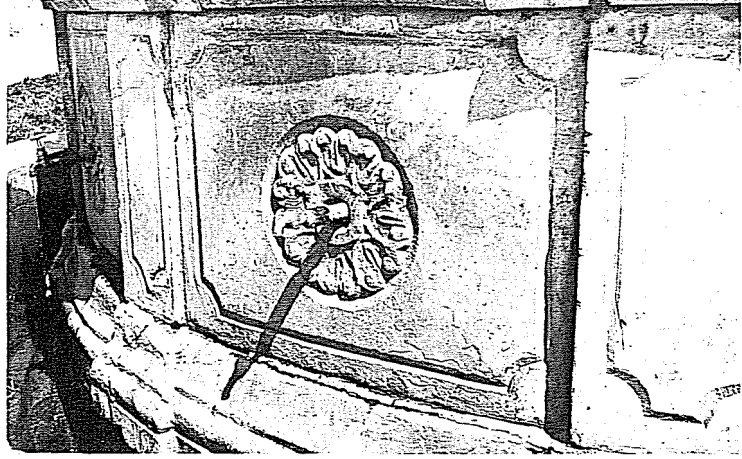
Resim 17: Konya Sultan Selim Camii Şadırvanı.



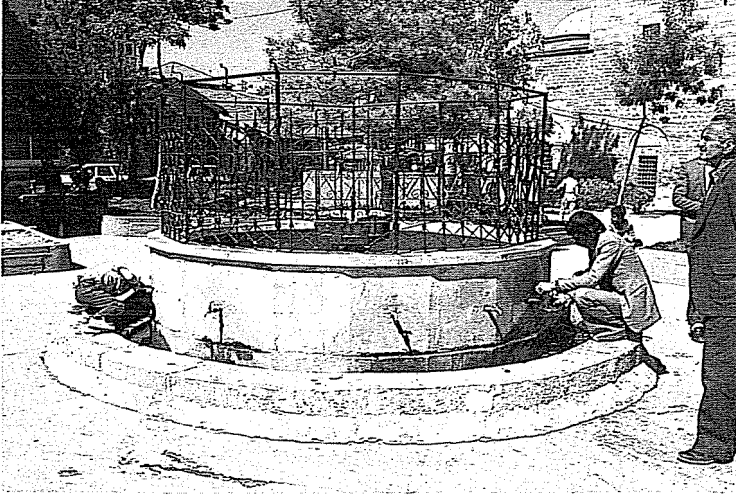
Resim 14: Kapı Camii Şadırvanı Haznetası.



Resim 19:
Sultan Selim Camii
Şadırvanının Hazne Taşı.



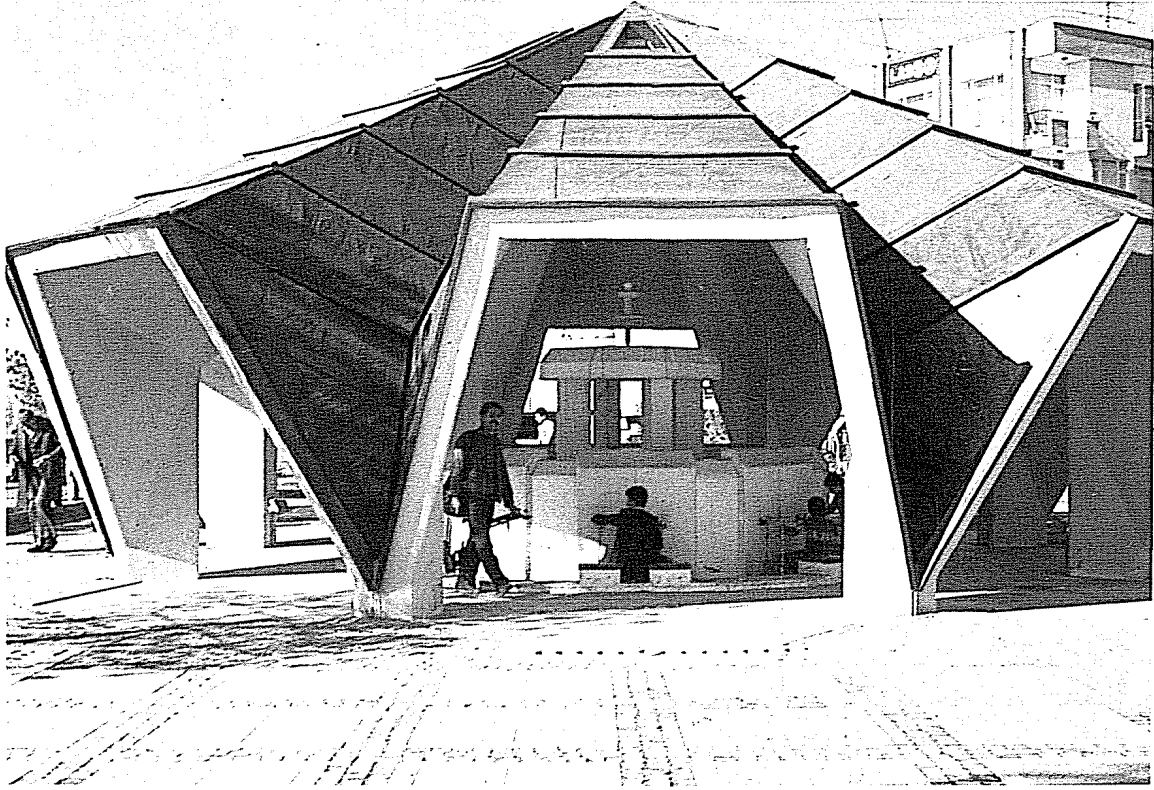
Resim 20: Konya Şerafeddin Camii Şadırvanı.



Resim 18: Sultan Selim Camii Şadırvanının
Göbeği

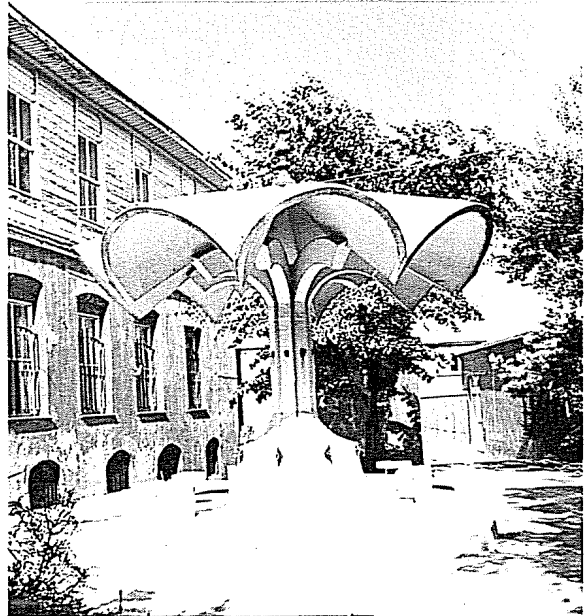


Resim 21:
Konya Şerafeddin Camii
Şadırvanının Göbeği.

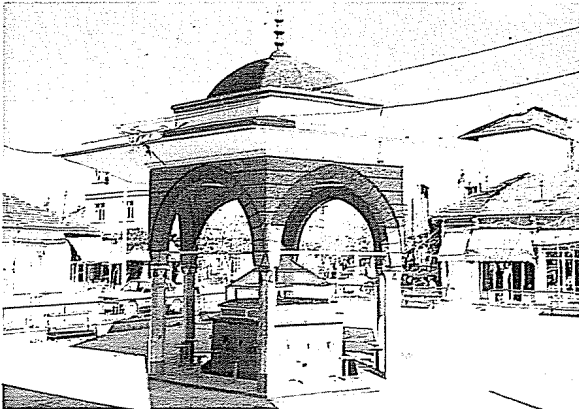


Resim 27: Aksaray Ulu Camii Şadırvanı.

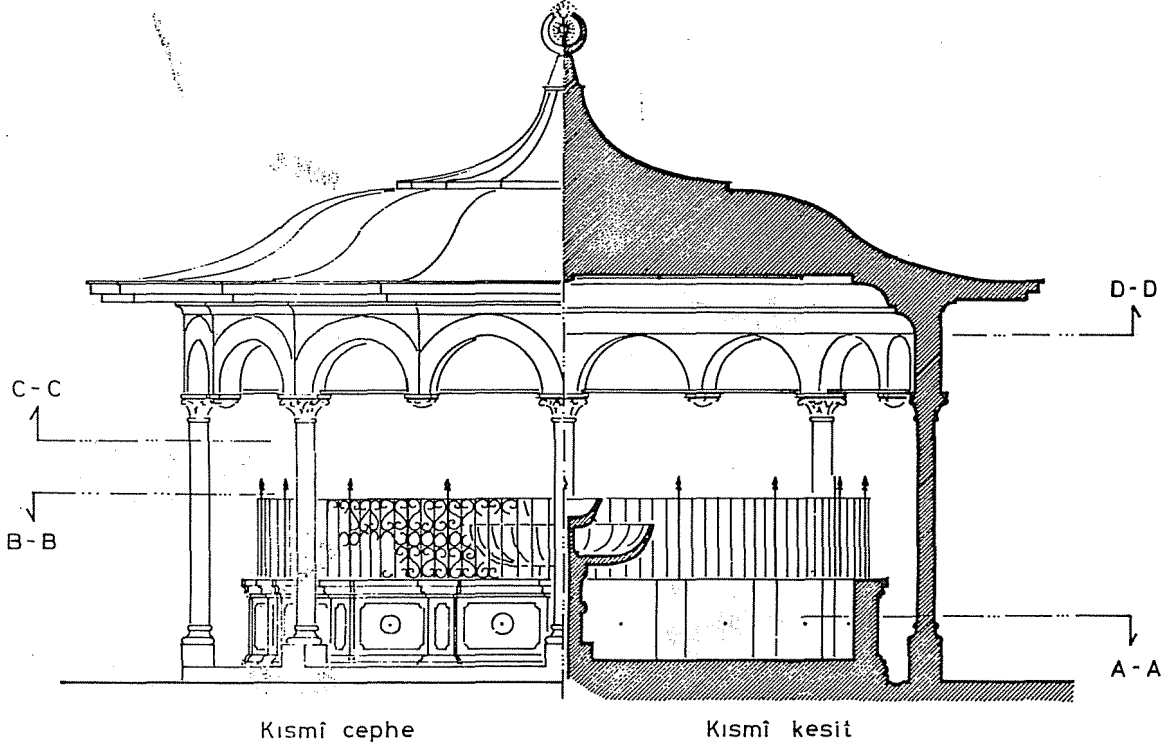
Resim 26: Üsküdar Doğançılar Tekkesi Avlusunda Bulunan Günümüz Malzemeleriyle İnşa Edilmiş Bir Şadırvan (Y. Önge'den)



Resim 28: Yalvaç Ulu Camii'nin Bugünkü Şadırvanı.

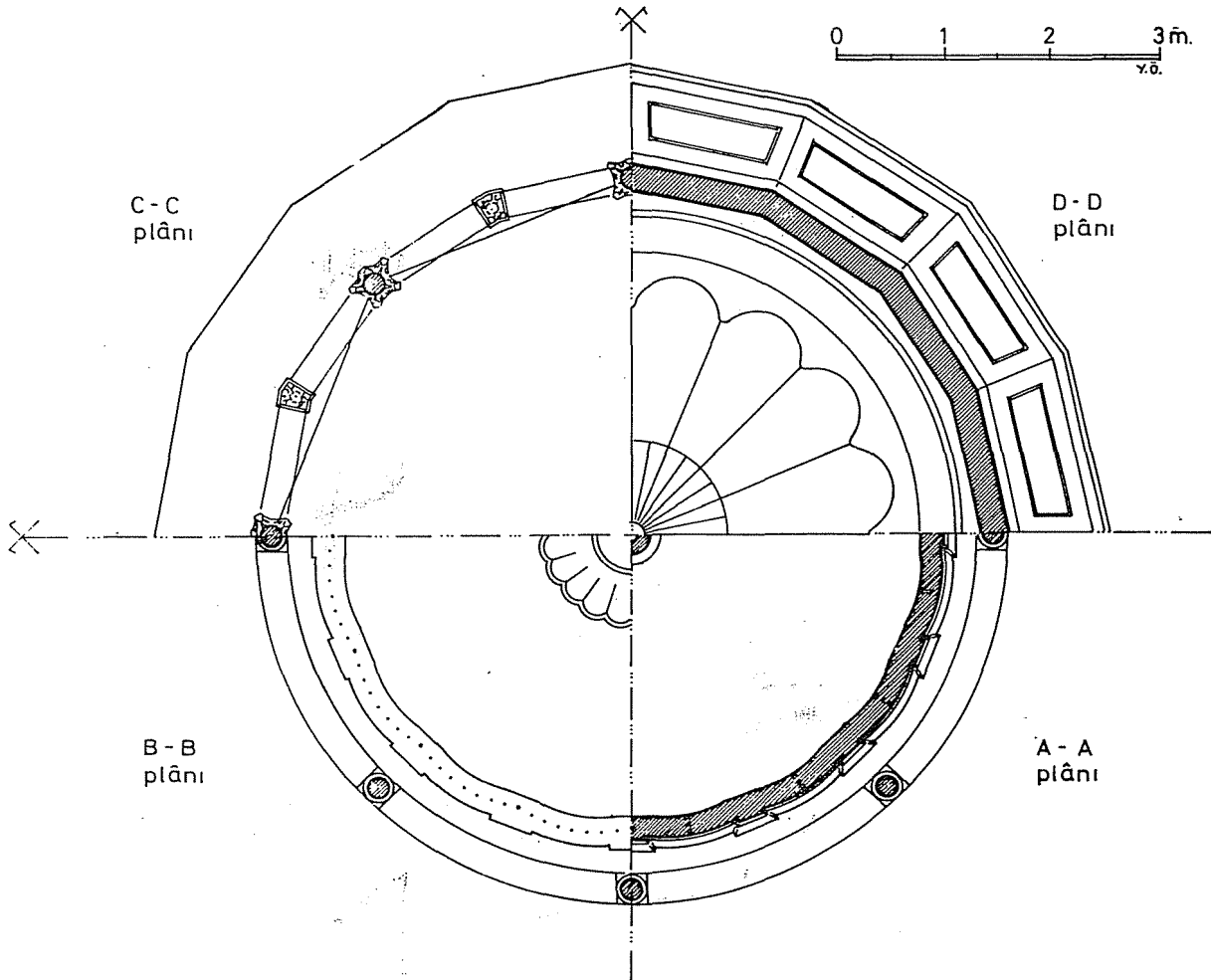


MEVLÂNÂ DERGÂHININ ŞADIRVANI



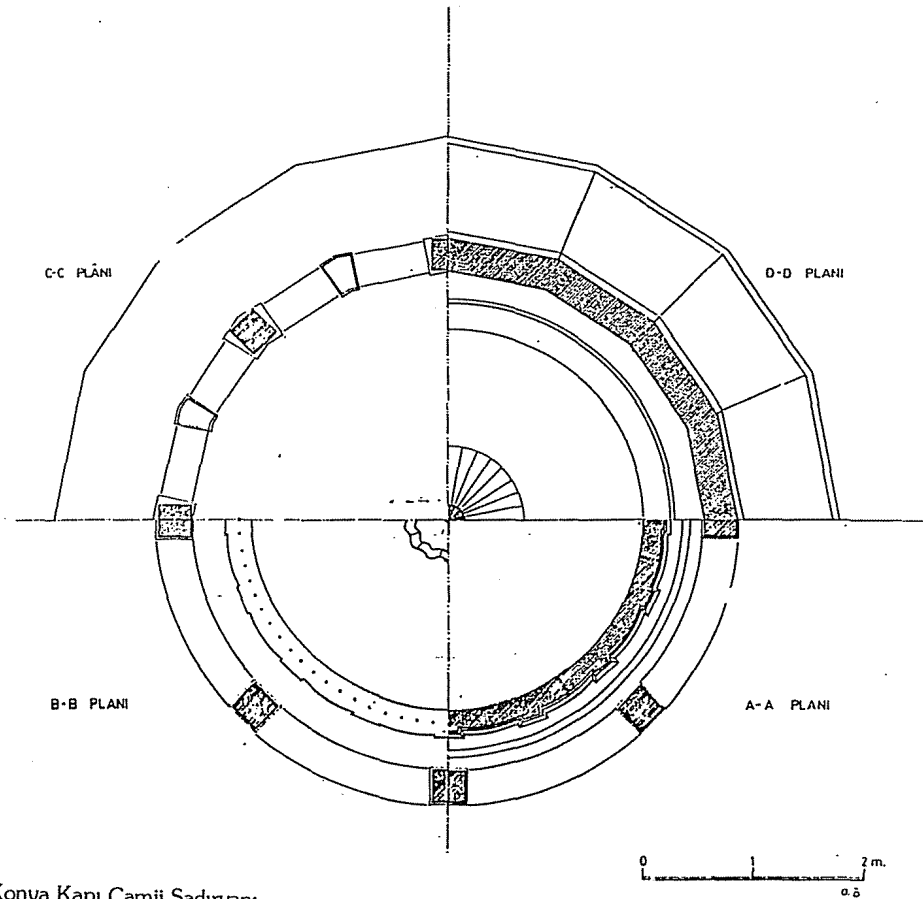
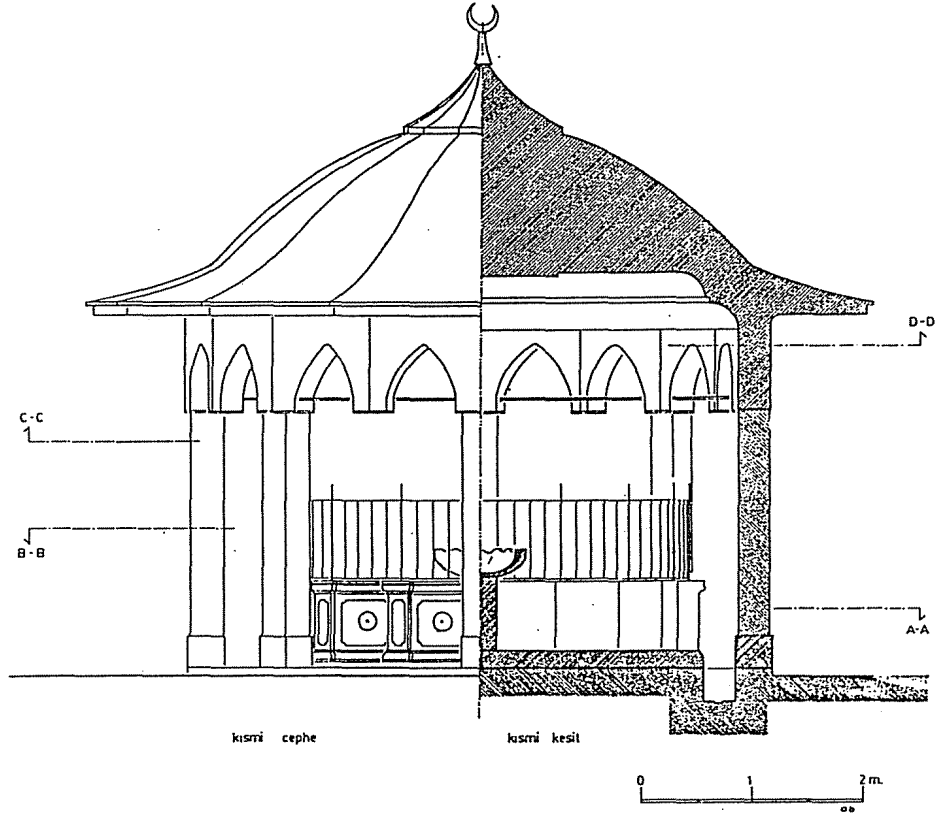
Kismî cephe

Kismî kesit

C-C
plâniD-D
plâniB-B
plâniA-A
plâni

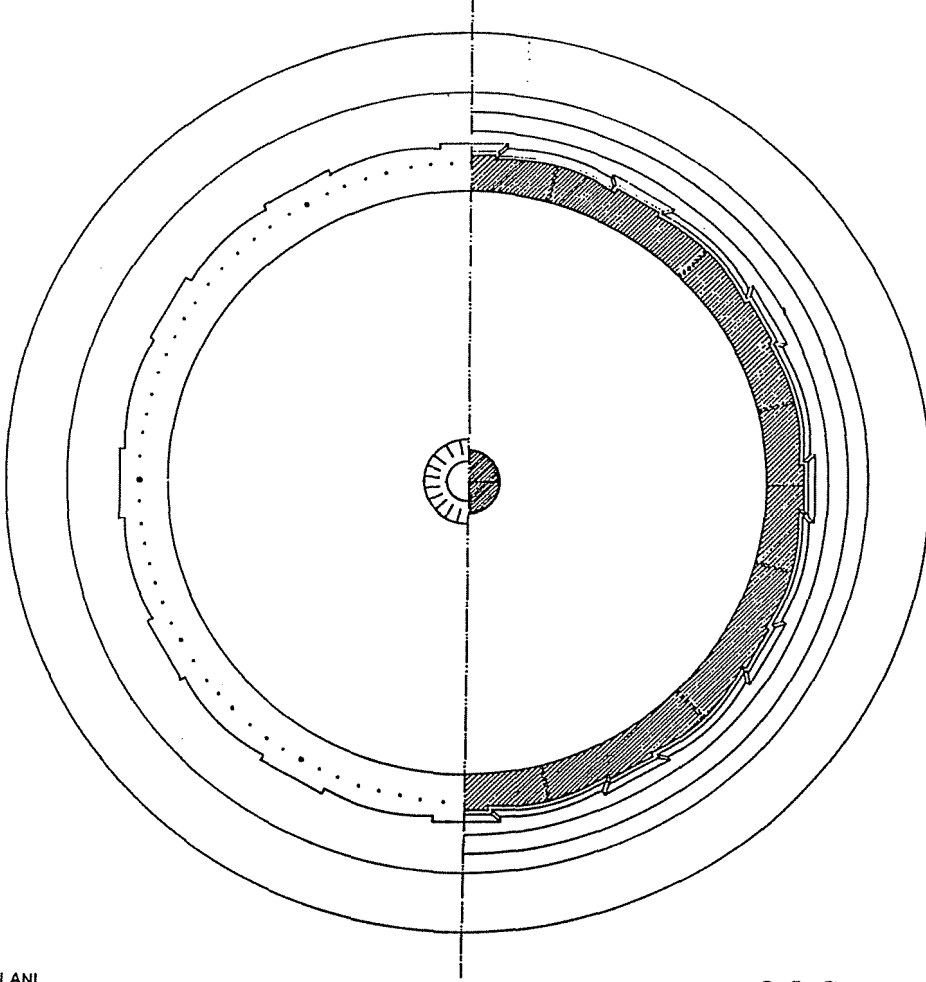
Çizim 1: Mevlana Dergâhı'nın Şadırvanı (Y.Önge'den)

KONYA KAPI CAMİİ ŞADIRVANI



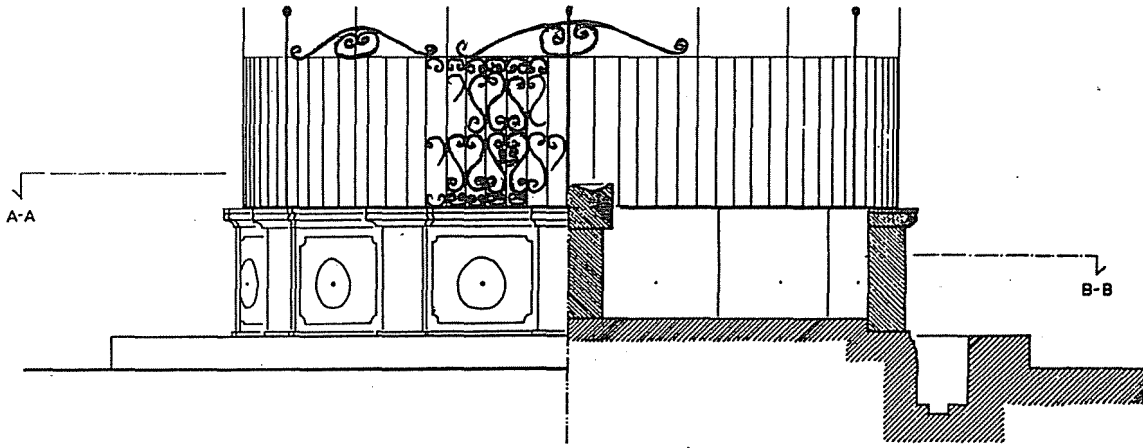
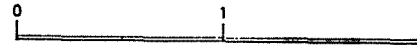
Çizim 2: Konya Kapı Camii Şadırvanı

KONYA SULTAN SELİM CAMİİ ŞADIRVANI



A-A PLANI

B-B PLANI



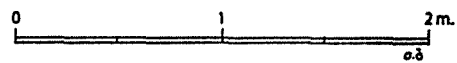
A-A

B-B

KİSMİ CEPHE

KİSMİ KESİT

Çizim: 3



KONYA ŞERAFEDDİN CAMİİ ŞADIRVANI

